

Ανα τομία της εμπαθούς συμπεριφοράς από τον Άγιο Ιωάννη της Κλίμακας

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

(Προηγούμενη δημοσίευση:)

Όλοι οι τύποι εμπαθούς συμπεριφοράς αποτελούν την παθολογική κατάληξη των ψυχικών κινήσεων. Στα παθολογικά αποτελέσματα τους όταν εντοπίζεται η παράμετρος της δαιμονικής επίδρασης στον άνθρωπο, αποκαλύπτεται πως τα αίτια της επίδρασης δεν είναι φυσιοκρατικά, αλλά ότι έχουν πνευματική προέλευση. Στην πατερική γραμματεία τα πάθη δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους αλλά εμπλέκονται αμοιβαίως και αλληλοτροφοδοτούνται. Επιπλέον ενεργοποιούνται από τους πειρασμούς που τα συνοδεύουν αφορώντας τόσο την ψυχή όσο και το σώμα. Στη συνέχεια η παράθεση των παθών που ακολουθεί είναι εμπνευσμένη από τη σκέψη του Jean Claude Larchet^[1].

Ο άγιος Ιωάννης ο Σιναΐτης τονίζει ότι υπάρχει ενεργή σχέση μεταξύ της

υπερηφανείας και του πάθους της κενοδοξίας στο απώτατο όριο του οποίου εντοπίζεται η αφετηρία της πρώτης. Η πολύπτυχη μορφολογία των εμπαθών καταστάσεων απεικονίζεται εναργώς και στον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται η κενοδοξία με τη διαστροφή των έμφυτων και επίκτητων ιδιοτήτων του προσώπου. Καθώς η σκληρή ουσία της είναι η επίδειξη, η υποκρισία και η ιδιοτέλεια, μεριμνά για την εξωτερική εικόνα, τρέφεται από την έκφραση της θετικής γνώμης των άλλων, αποζητά συνεχώς την επιβεβαίωση, την κολακεία, αναζητεί τα μεγαλεία, διακατέχεται από πνεύμα υψηλοφροσύνης και όταν εισπράξει τα ποθούμενα δίνει βήμα στην υπερηφάνεια. Λανθάνει επίσης στην αυτομεμψία καθώς κάθε πράξη της προέρχεται από φαύλα κίνητρα, στερούμενη ριζικά το στοιχείο της αυθεντικότητας. Πρόκειται για μεταμφιεσμένη έκφραση συναισθημάτων που πλήττει κυρίως όσους έχουν φυσικά χαρίσματα. Πληροί τόσο τις προϋποθέσεις του φανταστικού εγώ με μία σειρά ταυτίσεων, όσο και του ναρκισσιστικού συμπλέγματος[2] που ανιχνεύεται στο φόβο της απόρριψης, καθώς εμφορείται από τη διάθεση αυτοπροβολής και ουσιαστικά από το όραμα της επικράτησης. Υπάρχει ακόμα μία παράδοξη εκδήλωση της κενοδοξίας που ωθεί τον άνθρωπο να επιδίδεται με ζήλο στην άσκηση, να πολεμά κάποια πάθη, ή να τηρεί κάποιες αρετές, γι αυτό θεωρείται λεπτό πάθος που δύσκολα διακρίνεται. Εξαιτίας της προσκόλλησης του κενόδοξου στα πράγματα του κόσμου και τον έπαινο των συνανθρώπων ο Ιωάννης της Κλίμακος την αποκαλεί απόγονο της απιστίας[3], που τοποθετεί το Θεό σε δεύτερη μοίρα.

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι τα υποτιθέμενα χαρίσματα είναι χωρίς αντίκρισμα και τελικά ο κενόδοξος αιχμαλωτίζεται στο δίχτυ που ο ίδιος απλώνει για τους άλλους. Έτσι «η κενοδοξία πολλές φορές αντί για τιμή προξένησε ατιμία»[\[4\]](#). Όταν η ψυχή δεν εισπράττει τα επιθυμητά αποτελέσματα τότε οι κύριες παθολογικές εκδηλώσεις της είναι λύπη, η οργή, η μνησικακία, με συνέπεια να αποσπάται ο άνθρωπος από την πραγματικότητα και να οδηγείται στην πορνεία και στα υπόλοιπα πάθη.

Έχει ενδιαφέρον να εξετάσουμε ακροθιγώς την εκδοχή του Ιωάννη Σιναΐτη καθώς στην κατάταξη των παθών στην οποία προβαίνει τοποθετεί στην πρώτη θέση τη γαστριμαργία, ένα πάθος που πηγάζει από την ανθρώπινη βιολογική ποιότητα. Η έδρα του εν λόγω πάθους βρίσκεται στο σώμα ενώ η δύναμη με την οποία ασκεί την επιρροή του δηλώνεται με την προσωποποίηση της κοιλιάς. Είναι τέτοια η επίδρασή της που οδηγεί την ψυχή σε ένα ασταμάτητο κυνήγι εδεσμάτων και σε μια ακόρεστη επιθυμία για θρέψη με απώτερο σκοπό την ηδονική απόλαυση που προκαλεί ερεθισμό στη σάρκα και αναζωπυρώνει το πνεύμα της πορνείας. Αυτή η υπέρβαση των σωματικών αναγκών από το ρόλο της επιθυμίας την καθιστά και ως πάθος της ψυχής. Η έφεση για τα φαγητά, η αδυναμία να τηρηθεί η εγκράτεια και δη η νηστεία, είναι δείκτης της πνευματικής κατάστασης του μοναχού και προαναγγέλλει την κατάληξή του στην εμπαθή ζωή.

Η έκθεση επιλεγμένων χωρίων στο δεύτερο σκέλος αυτής της ενότητας σχετικών με την πνευματική προσέγγιση υπαρξιακών ζητημάτων δε θα συνδράμει απλώς στην απόδειξή του ισχυρισμού για το πόσο επίκαιρη και ενίοτε εφαπτόμενη με σύγχρονες συστηματικές μεθόδους της ψυχολογίας ως προς την κατανόηση του ψυχολογικού είναι η ασκητική πείρα, αλλά θα συμβάλλει και στην πληρέστερη κατανόηση της θεραπευτικής ποιμαντικής την οποία η *Κλίμακα* θεμελιώνει στην επόμενη και τελευταία ενότητα της παρούσας εργασίας.

[1] Βλ. Σχετικά Jean Claude Larchet, *Η θεραπευτική των πνευματικών νοσημάτων-Εισαγωγή στην ασκητική παράδοση της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Μτφρ: Χρίστος Κούλας

τόμος Α΄ εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 2008

[2] Διότι αποτελεί φυγή από το συναίσθημα.

[3] Λόγος ΚΑ΄, 2 *Περί Κενοδοξίας* ό.π.

[4] Βλ. Ιωάννου του Σιναΐτου, Λόγος, ΚΑ΄, 19 *Περί Κενοδοξίας* ό.π.

(Συνεχίζεται)